

Bruk av atferdsavtaler i barnevernet

Terje Gundhus, Are Molund,
Khurram Ali og Monica Vandbakk

Introduksjon av Voksenliv

- Voksenliv er et boetableringstiltak som tilbyr ungdom mellom 16 og 23 år med ulike problemer og atferdsvansker, oppfølging og omsorgstjenester i egne leiligheter
- Tiltaket er nærmiljøbasert og henvender seg til ungdom som av forskjellige årsaker ikke kan bo hjemme, ikke klarer å etablere seg i egen leilighet, eller ungdom som nylig har avsluttet opphold på institusjon eller kommer fra fosterhjem

Voksenlivs tjenester

- Tett oppfølging av ungdom i egne leiligheter
- Oppfølging av ungdom i familie
- Kriseleilighet til ungdom med daglig oppfølging
- Veiledning og opplæring av nærpersoner i ungdommens nettverk som foresatte, lærere og andre

Målsettinger

- Bidra til at ungdommen blir i stand til å bo alene
- Bidra til at ungdommen gjennomfører utdanning eller kommer seg ut i arbeidslivet
- Bidra til å øke ungdommens sosiale kompetanse og evne til å fungere i samfunnet
- Bidra til å forbedre foreldrenes oppdragelsespraksis, for at ungdommen og familien blir bedre i stand til å løse fremtidige utfordringer

Målgruppa

- Ungdom med ulike utfordringer som kjennetegnes ved:
  - Atferdsproblemer og psykiske lidelser
  - Svake kognitive- adaptive og sosiale ferdigheter
  - Relasjonsproblematikk (foreldre/ungdom)
  - Problemer med skole, jobb og venner
  - Tilhørighet i kriminelle og avvikende nettverk
  - Problemstilling av flerkulturell art
  - Rusmisbruk

Faglig plattform

- Målrettet miljøarbeid med blant annet utgangspunkt i anvendt atferdsanalyse
- ”Metoderekka” som verktøy
  - Målrettet og systematisk jobbing med utgangspunkt i kartlegging, målvalg, metodevalg, dokumentasjon og evaluering

Atferdsavtaler

- Voksenliv benytter ulike ramme- og struktureringstiltak, som for eksempel tilpassede atferdsavtaler
- Etablering av ferdigheter i forhold til primære ADL-aktiviteter og ferdigheter knyttet til skole, arbeid, fritid, sosialt nettverk etc.
- Etablering av ulike motivasjonssystemer

Bakgrunn for bruk av atferdsavtaler

- Problemer med å administrere hverdagen
- Mangler ferdigheter
- Mangler motivasjon
- Dårlig erfaring!

Atferdsavtaler

- Et dokument som spesifiserer et kontingent forhold mellom utføring av en bestemt oppgave og tilgang til en spesifikk ”belønning”
- Må inneholde en beskrivelse av oppgaven og en beskrivelse av ”belønningen”
- Ulike varianter: skole, lekser, familiesamarbeid, selvkontroll, arbeid, ADL-ferdigheter, rusmisbruk

Brukermedvirkning/selvstendighet

- Handler om å gjøre mer av noe, ikke mindre
- Fokus på ferdigheter og ønsket atferd
- Vekt på gevinster, øker motivasjon
- Tydelige sammenhenger mellom hendelser
- Bidra til langsiktige måloppnåelse og ikke bare kortsiktige gevinster
- Individuelle tilpasninger
- Sikrer konsistent behandling
- Sikrer involvering
- Krever aktiv deltagelse og selvevaluering (status)
- Bidrar til opparbeidelse av selvkontroll (status)
- Opplevelsen av kontroll gjennom valg og påvirkning
- Ungdommen liker det gjerne !

Avtaleelementer

1. Beskrivelse av oppgaven (topografisk)
2. Beskrivelsen må være observerbar ("jeg skal være flink" er ikke tilfredsstillende)
3. Tidspunkt for utførelse av oppgaven
4. Mengde/kvalitet på oppgaven, kvantitative beskrivelser
5. Beskrivelse av belønningen
6. Tidspunkt for belønning, samt mengde ("se på TV" er upresist)
7. Rekkefølgen på forholdet mellom oppgaveutførelse og belønning
8. Forholdsmessighet i belønning
9. En kontrakt er først effektiv når den resulterer i en høyere frekvens på gjennomføring av en oppgave enn før igangsetting

Virkningsmekanismer

- En pålitelig sammenheng mellom oppgaveutførelse og belønning
- Forsterkning er helt klart involvert, men det som forsterkes er regelfølgning og ikke oppgaveutføring
- Kontrakten er kun et signal om at dersom denne følges så vil det produsere en spesifikk konsekvens (forsterker)

Virkningsmekanismer forts.

- Positiv forsterkning (gjør noe som leder til goder, og som sannsynligvis vil gjentas i framtiden)
- Negativ forsterkning (gjør noe som hindrer at ubehag følger, og som sannsynligvis vil gjentas i framtiden)
- Poengsetting – ”kunstig” motivasjon
  - generaliserte betingede forsterkere (ros, anerkjennelse)
  - terminalforsterker/sluttforsterker (primærmålet)
- Diskriminativ kontroll - selvstendighet
- Regelstyring
- Bistand - nedtrapping

Atferdsavtaler - målsettinger

- Målsettingen er at systemet skal etablere diskriminativ kontroll over de beskrevne oppgaver/avtaler
- Tjenestemottaker er aktiv i utformingen
- Det tilstrebes fleksibilitet i innholdet
- Ideelt sett er det ønskelig med en gradvis overgang fra personalstyrt til selvadministrert avtale
- Systemet inkluderer alltid et systematisk motivasjonsarrangement
- Gradvis overgang til ”naturlig” motivasjon

Fordeler med atferdsavtaler

- Tjenestemottakeren kan påvirke sin egen hverdag
- Tjenestemottakeren må ta konsekvensene av egne valg
- Systemet kan kombinere innlæring av ADL og akademiske ferdigheter, samt differensielle forsterkningsprosedyrer og regelstyring
- Fokus blir satt på mestring/gjennomføring av oppgaver, og fravær av avvik
- Lite inngripende tiltak, sosial validitet

Fordeler med atferdsavtaler forts.

- Tjenestemottaker lærer å følge avtaler, og eventuelt disponering av egen tid
- Gjensidig forpliktende avtale/kontrakt, der tjenestemottaker lærer å stole på systemet
- Systemet fungerer uavhengig av hvem som administrerer det
- Systemet har vist seg å være spennende for både personen selv og nærpersoner
- Endring av diskriminativ kontroll
- Kan modifiseres i retning av normaliserte planer, avtalebok/ filofax

Oppgaver

- Nødvendighetsoppgaver (skal- oppgaver)
  - oppgaver som er forpliktende
  - kjennetegnes gjerne ved at manglende gjennomføring eller deltagelse fra tjenestemottaker, påvirker andres "dagsplan"
- Anbefalingsoppgaver (bør-oppgaver)
  - oppgaver som primært er viktig for tjenestemottakeren selv
  - kjennetegnes ved at de kan utsettes eller hoppes over fra tid til annen, uten at dette har store konsekvenser for tjenestemottakeren selv eller andre

Eksempler på nødvendighetsoppgaver

- Møte på avtalemøte til angitt tidspunkt
- Ta medisiner i følge avtale
- Delta på ART trening
- Møte på skole/jobb til riktig tid
- Være tilstede når biveileder kommer på besøk

Eksempler på anbefalingsoppgaver

- Vaske klær
- Handle matvarer (alene eller sammen med)
- Lage middag
- Betale regninger sammen med boveilder
- Dusje

Noen casepresentasjoner:

- Richard
  - ADL og rusforebygging
  - Filofax
  - Oppgaver
  - Tegnøkonomi m/ poeng og bonussystem
  - "ABAB"
  - Hvordan introdusere atferdsavtaler (samhandlingsteknikker)
- Hvordan komme i posisjon og motivere for igangsetting av atferdsavtale.
Ulike samhandlingsteknikker..
- "Ta ham i farta", "Ta ham på fersken i noe han kan, er flink til..."
- Normalitet og status
- Redefinere fokus. Minst mulig fokus på ting som er vanskelig...
- "Flust av oppmerksomhet"
- "Bygge univers" (Kjendiser, hjernen, dyr, foredrag, trening –
- "skeia på nesa" m.m.)
  - Data/video

forts. casepresentasjoner

- Tom
  - Fra klassisk avtalestyring (skole) til jobb
- Ali
  - Innetider og jobboppmøte
  - En hel avtale med tegnøkonomi
- Skolevegring
  - Viktor, plan, data
  - June og Carl

Erfaringer

- Atferdsavtaler som en ”igangsetter” for å etablere struktur
- Som ramme for ny læring
- For å fullføre skole og utdanning
- For å komme seg ut i arbeidslivet
- Som starthjelp for å komme i ”kontakt med” naturlige opprettholdende forsterkere
- Endring av fokus, vekt på mestrede ferdigheter og ”ikke viktig” for oss men for dem